

Henryk Stawniak

"Incapacitas assumendi obligationes
essentiales matrimonii. Analisi della
giurisprudenza rotale,
particolarmente degli anni
1970-1982", Paolo G. Bianchi, Roma
1992 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 36/3-4, 193-195

1993

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dłaczego Autor opowiada się za taką, bądź inną opcją. Np. przy komentarzu do kan. 1095 n. 3, co do trwałości owej niezdolności (nr 598–600), czy też co do natury prawa przy podstępnym wprowadzeniu w błąd (nr 640n).

Uważam, że praca L. Ch i a p p e t t y stanowi bardzo poważną publikację w grupie już opublikowanych komentarzy do prawa małżeńskiego, i chyba jedyną w takim układzie. Tekst komentarza, uwzględniający w szerokim zakresie jego normatywny kontekst i doktrynalne przesłanki, czynią z opracowania dzieło bardzo przydatne oraz również inspirujące i stymulujące nowe badania. Należy więc ze wszelkich miar polecić tę pracę.

Ks. Henryk Stawniak SDB

**Paolo G. Bianchi, Incapacitas assumendi obligationes essentielles matrimonii.
Analisi della giurisprudenza rotale, particolarmente degli anni 1970–1982,
Publicazioni del Pontificio Seminario Lombardo di Roma 1992, ss. 350.**

Praca jest dysertacją doktorską obronioną na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w 1988 roku. Praca ukazała się zatem z czteroletnim opóźnieniem. Jej autor jest wikariuszem sądowym trybunału regionalnego Lombardii. Wykłada też prawo kanoniczne w Fakultecie Teologicznym i Instytucie Wyższej Wiedzy Religijnej w Mediolanie.

Dzieło kolejno zawiera: przedmowę monsiniora Attilo Nicora, spis rzeczy, wykaz skrótów, wprowadzenie, dwa bardzo rozbudowane rozdziały i na końcu każdego z nich przypisy, spis sentencji rotalnych dotyczących kan. 1095 3° (wyroki wykorzystywane w pracy są oznaczone gwiazdką), bibliografie.

Zamierzeniem autora jest pokazanie kierunku interpretacji kan. 1095 3°, który przewiduje niezdolność podmiotu do przyjęcia i wypełnienia istotnych obowiązków małżeńskich z przyczyn natury psychicznej. Aplikacja tej normy stwarzała i nadal stwarza przeróżne problemy. Na poziomie sądownictwa I instancji, ale nie tylko, wyroki w tej materii różnią się merytorycznie odmiennością postanowień. Taka sytuacja jest delikatną zarówno w aspekcie sądowym, jak i pastoralnym Kościoła. Autor szukając właściwych rozwiązań, przywołuje jurysprudencję rotalną, która zgodnie z konstytucją *Pastor bonus* (28.06.1988) art. 126, ma spełniać funkcję ujednolicenia jurysprudencji kościelnej i pomagać niższym trybunałom.

Cel, jaki autor postawił sobie w pracy, jest merytorycznie realizowany w dwu rozdziałach. W pierwszym z nich (ss. 7–157) stara się ustalić istotne obowiązki małżeńskie. Bardzo trafnie i sensownie ustawione jest to zagadnienie, bowiem określenie istotnych obowiązków małżeńskich stanowi sporny punkt na polu doktrynalnym a także sądowniczym. Stara się je uzgodnić w oparciu o analizę wyroków wiodących audytorów (Anne, Serrano, Pompedda, Egan, Pinto, Stankiewicz, Di Felice), a także przez przybliżenie doktryny wynikającej z prac przygotowawczych kodeksu i po jego ukazaniu się. Dalsza część naświetla małżeństwo i z niego wynikające obowiązki od strony antropologii teologicznej i teologii małżeństwa, by następnie zastanowić się na ile i w jaki sposób założenia antropologii teologicznej i psychologii mogą być pożytecznymi i skutecznymi instrumentami przy ustalaniu zdolności podmiotu do wyrażenia zgody małżeńskiej. W ostatnim stadium tego

rozdziału autor odnosi się do interdyscyplinarnej perspektywy pewności naukowej i pewności moralnej w sprawach określenia zdolności stron.

Zarówno analiza wyroków rotalnych w latach (1970–1982), czyli w okresie bezpośrednio poprzedzającym nowy kodeks, jak i studium dotyczące prac przygotowawczych, pozwala wypunktować ważne elementy dla określenia istotnych obowiązków małżeńskich, ale nie jest to – zdaniem autora – rozwiązanie satysfakcjonujące i ostateczne. Z orzeczeń rotalnych na przykład można wydobyć pozytywne określenia: *bonum coniugum*, *consortium vitae*, *vitae communio*, *relationes interpersonale* (dominują jednak ustalenia w aspekcie negatywnym). Interesująca jest konkluzja (s. 66), że przynajmniej w sensie istoty jest mało użyteczne i praktyczne określanie małżeństwa jako relacji interpersonalna. Nie istnieje bowiem realnie relacja interpersonalna w ogólności do której są dołączone aposteriori i zewnętrznie prawa i obowiązki małżeńskie, przeciwnie, według autora, istnieje konkretna relacja małżeńska. Z kolei pogłębienie teologiczne i antropologiczne małżeństwa pokazało, że możliwym kluczem do lektury poszukiwania istotnych elementów małżeństwa i kryteriów zdolności podmiotowej do nich, jest wizja antropologii chrześcijańskiej. Główne linie interpretacji norm kanonicznych w takim właśnie aspekcie są zawarte w przemówieniach Papieża Jana Pawła II do Roty z 1987 i 1988 roku.

Drugi rozdział (ss. 161–304) zatytułowany *Ob causas naturae psychice* zastosowano kryterium wypracowane uprzednio (rozdz. I) w studium faktów jurysprudencji jako możliwe źródło niezdolności podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich. W pierwszej fazie ks. Bianchi dokonuje precyzacji pojęć zawartych w tytule tego rozdziału i jednocześnie zwraca uwagę na otwartość interpretacyjną tych pojęć. Porusza również kwestię patologii psychiki i jej klasyfikację w świetle współczesnych nauk psychiatrycznych i psychologicznych.

Jako możliwe bloki spraw, które z natury psychicznej mogą powodować ową niezdolność, zostały przeanalizowane zakłócenia na podłożu seksualnym (satyriasis, nimfomania, homoseksualizm, transseksualizm, transwestytyzm, oziębłość płciowa) i na podłożu osobowościowym. Taka limitacja spraw, dokonana przez autora według kryterium częstotliwości występowania ich w rocie, nie obejmuje wszystkich spraw, które mogą być rozpatrywane według normy kanonu 1095 3°. Jest też znamienym faktem, że rota w analizowanym okresie wydała bardzo wiele wyroków negatywnych. Ponadto, szczególnie w sprawach o podłożu zakłóceń osobowościowych, można odnotować, że rozwiązania rotalne wskazują diametralnie inne założenia niż to wynika z wypracowania nauk psychiatrycznych.

Brak jednoznacznych rozstrzygnięć – zauważa autor – powoduje również brak jasności i pewności w praktyce sądowej. Ta sama sprawa jest wyrokowana inaczej w zależności od miejsca, sędziów i podłoża kulturowego. Wydaje się, że rozwiązania znajdują się raczej na poziomie strukturalnych, a nie kwantytatywnych fenomenów zachowań ludzkich. Obiektywna pewność musi być bardziej osadzona na dynamicznej głębi osoby, jej strukturze, niż na takich czy innych objawach zakłóceń natury psychicznej. Diagnostyka ma dotyczyć struktury osobowości. Należy zgodzić się z opinią autora, że IV rozdział norm prawa małżeńskiego zatytułowany „De consensu matrimoniali” nie przesądza o kwalifikacji kanonu 1095 do wad zgody małżeńskiej. Pod wspomnianym tytułem norm znajdują się bowiem zagadnienia trojakiego rodzaju: nieistnienie zgody, braki zgody i wady zgody.

Prezentowane dzieło stanowi poważną publikację w trudnej materii prawa małżeńskiego. Rozprawa jest solidnie udokumentowana, oparta na bogatej literaturze. Należy podkreślić bardzo bogatą bibliografię (ss. 319–349), która jest usystematyzowana w 14 grupach. Tak sporządzony wykaz literatury i źródeł nie tylko podnosi walor pracy, ale również ułatwia korzystanie. Liczne i rozbudowane są przepisy, w których autor równoległe porusza zagadnienia nie objęte wprost tematem pracy. Przez taką koncepcję niewątpliwie zyskała na jasności i spójności. Bianchi zajmuje również własne stanowisko w kwestiach dyskusyjnych (choć nie zawsze) i niejednokrotnie formułuje propozycję rozwiązań, co podnosi walor pracy i kwalifikacje jej autora.

Praca wprawdzie nie miała na celu dostarczyć elenka wystarczającego i rzekomo definitywnego istotnych obowiązków małżeńskich, ale może należałoby jednoznacznie wypowiedzieć się co do niektórych obowiązków, czy są one istotne czy też nie? Na przykład problem obowiązku wychowania potomstwa, czy należy on do istotnych, a jeżeli tak, to w jakim zakresie?

Zdziwić może nieco stwierdzenie autora, że zagadnienie trwałości (perpetuita) niezdolności do podjęcia istotnych obowiązków nie należało do zakresu tematu. Jest to kwestia bezpośrednio związana z kan. 1095 3°, który to kanon stanowi przedmiot rozprawy. To, że w jurysprudencji tego okresu, zagadnienie to nie było jeszcze wyraźnie stawiane i rozstrzygane, nie znaczy, że uleczałość czy nieuleczalność jakiegось zakłócenia władz człowieka nie jest ważnym elementem pracy.

Rozprawa z uwagi na czteroletnie opóźnienie, nie zawiera ustaleń, które są osiągnięciami późniejszych lat studium doktryny i jurysprudencji. Może ona być jednak pomostem do właściwej interpretacji analizowanej normy. Cel zamierzony przez autora na pewno może być zrealizowany i sędziowie kościelni, zwłaszcza niższych instancji, mogą z tej pracy wiele korzystać. Pracę tę ze wszelkich miar należy polecić pracownikom sądowym.

Ks. Henryk Stawniak SDB

**Jose F. Castaño, Il sacramento del matrimonio,
seconda edizione, Roma 1992, pp. 530.**

Światowego formatu kanonista J. F. Castaño, Dominikanin, profesor Papieskiego Uniwersytetu św. Tomasza w Rzymie i Uniwersytetu Laterańskiego, opublikował pracę poświęconą kanonicznemu prawu małżeńskiemu. Drugie już wydanie jest jednotomowe, w przeciwieństwie do pierwszego, które miało dwa tomy. Pod względem merytorycznym nie ma jednak różnic między tymi edycjami.

Publikacja jest przeznaczona przede wszystkim dla studiujących kościelne prawo małżeńskie Kościoła łacińskiego. Jest ona swego rodzaju podręcznikiem uniwersyteckim. Przeznaczenie książki określiło strukturę, metodę, a także język dzieła. Nie oznacza to jednak, że wykład jest uproszczony i powierzchowny. Dzieło jest opracowane naukowo. Każdy rozdział podaje tematycznie najważniejsze publikacje, przypisy są rozbudowane i bogate treściowo. Autor ponadto nie przemilcza kwestii dyskusyjnych i zawiłych. Opracowanie więc może służyć nie tylko studiującym, ale również dobrze tym, którzy pogłębiają swoje zainteresowania prawem małżeńskim.